

การจัดการสิ่งแวดล้อมในการทำงานของไทยในยุคต่าง ๆ (Past, Present and Future of the Workplace Environmental Management in Thailand)

ผศ.ดร.บุญจง ชาวสิทธิวงษ์*
Boonchong Chawsithiwong, Ph.D.

Abstract

Workplace environmental management is very important for preventions of both accidents and occupational diseases. It's evolution can be categorized into 3 periods, past, present and the year from 2000. Most of the workplace environmental management in the past (from the Third National Development Plan to 1997) is under the responsibility of the Ministry of Interior, while all of such management is presently transferred to be under the responsibility of the Ministry of Labor and Social Welfare. Powerful Strategy of such management in the past and present have been in form of Command & Control which is highly depended on laws and standards enforcements. There is a belief that the future strategy will still be the same as in the past and present ones under the authorities of the new act. on occupation safety, health and environment. However, the enforcement of that act would allow. Public and third party participation in safety training and workplace inspection according to the Occupational and Safety Standard (More Au Kor-18000) would be enhanced. Finally, training on occupation health and safety for the inspection officials whose mostly are holding law degrees is recommended.

บทคัดย่อ

การจัดการสิ่งแวดล้อมในการทำงานมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการป้องกันปัญหาอุบัติเหตุ และโรคจากการทำงาน วิวัฒนาการของการจัดการสิ่งแวดล้อมในการทำงาน แบ่งได้เป็น 3 ยุค ได้แก่ ยุคแรก ยุคปัจจุบัน และยุคปี ค.ศ.2000 การจัดการสิ่งแวดล้อมในการทำงานยุคแรกดำเนินการโดยกระทรวงมหาดไทยเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่ปัจจุบันการดำเนินการดังกล่าวเป็นบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบของกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม กลุ่มผู้ที่สำคัญในการจัดการสิ่งแวดล้อมในการทำงานในยุคแรกและยุคปัจจุบันได้แก่ การควบคุมและสั่งการโดยอาศัยกฎหมายและมาตรฐานเป็นสำคัญ เชื่อว่าในอนาคตกลยุทธ์ดังกล่าวยังคงมีความสำคัญภายใต้การดำเนินการของหน่วยงานผู้รับผิดชอบในปัจจุบันตามพระราชบัญญัติฉบับใหม่เฉพาะด้านความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน แต่การบังคับใช้กฎหมายคงจะเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือบุคคลที่สามมีส่วนร่วมมากขึ้นทั้งในด้านการฝึกอบรมและการตรวจสอบควบคุมสถานประกอบการตามมาตรฐาน มอก.18000 สิ่งสำคัญควรอบรมพนักงานตรวจแรงงานของรัฐเอง ซึ่งเป็นนักกฎหมายเกือบทั้งสิ้น ให้มีความรู้ด้านความปลอดภัยและอาชีวอนามัยที่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นทัดเทียมกับ จป. ของภาคเอกชนด้วย

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ระดับ 8 สำนักพัฒนาโสตศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

บทนำ

งานด้านสิ่งแวดล้อมโดยทั่วไปครอบคลุมทั้งสิ่งแวดล้อมภายในและภายนอกองค์กร (ISO-International Standard Organization, 1996: 5) การจัดการสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยได้ให้ความสนใจต่อสิ่งแวดล้อมภายในพอ ๆ กับสิ่งแวดล้อมภายนอกองค์กร นับแต่แผนพัฒนาประเทศฉบับที่สามเป็นต้นมาได้มีการจัดตั้งศูนย์อาชีวอนามัยแห่งแรกที่อำเภอสำโรง จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อศึกษาและให้บริการเกี่ยวกับการป้องกันปัญหาสุขภาพของคนงานอันเนื่องมาจากการทำงานในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม (บุญจง ขาวลือวิเศษ, 2538: 423) ในส่วนของการจัดการสิ่งแวดล้อมภายนอกองค์กรจากอดีตจนถึงปัจจุบัน นับว่าได้พัฒนาไปไกลมากพอสมควร ในบทความนี้จะเป็นการทบทวนวิวัฒนาการของการจัดการสิ่งแวดล้อมในการทำงานจากอดีตจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งการวิเคราะห์แนวโน้มการจัดการดังกล่าวในอนาคตด้วย

ความสำคัญของสิ่งแวดล้อมในการทำงาน

ในเบื้องต้นใคร่ขอกล่าวถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมในการทำงานเสียก่อนดังนี้

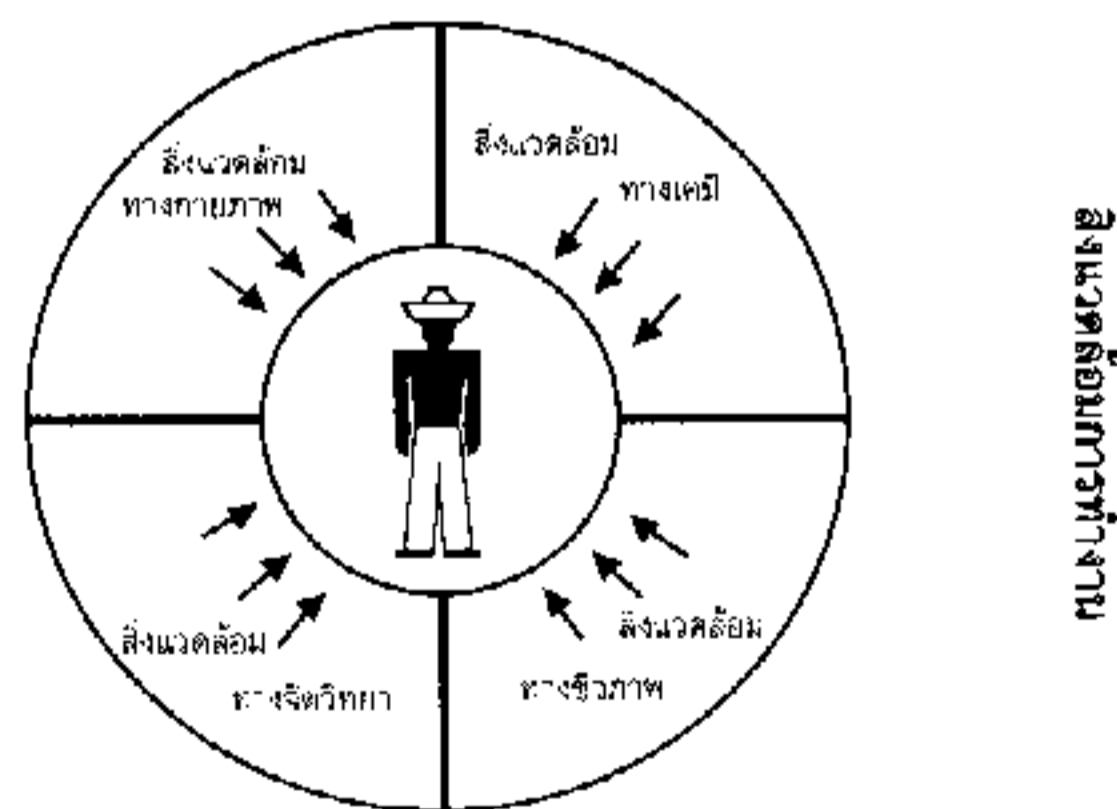
ในสถานประกอบการใด ๆ คนงานและสิ่งแวดล้อมในการทำงานมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด การเกิดอุบัติเหตุหรือโรคจากการทำงานจึงมี

คนและสิ่งแวดล้อมในการทำงานเป็นปัจจัยสำคัญ (กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน, มปป: 3)

คนในที่นี้หมายถึง คนงานหรือผู้ประกอบการอาชีพทุกอาชีพ อันเป็นกลุ่มกำลังแรงงานสำคัญในการพัฒนาประเทศ คนงานที่ขาดประสบการณ์ ขาดความรู้ความเข้าใจในการทำงานมีทัศนคติและจิตสำนึกที่ไม่ปลอดภัย และไม่รู้จักป้องกันตนเองอย่างเหมาะสม มักเป็นเหยื่อของอุบัติเหตุและโรคจากการทำงาน

สำหรับสิ่งแวดล้อมในการทำงาน เป็นปัจจัยสำคัญอยู่รอบตัวคนงานในขณะที่ทำงาน ทั้งนี้หมายรวมถึง เครื่องจักรกล อุปกรณ์ เครื่องมือ อากาศที่หายใจ แสงสว่าง ความสั่นสะเทือน รั้งสี ความร้อน ความเย็น ก๊าซ ไอสาร ฝุ่น พุ่ม ละออง และสารเคมีอื่น ๆ และยังรวมถึงเชื้อโรคและสัตว์ต่าง ๆ ยิ่งกว่านั้นยังรวมถึง สภาพการทำงานที่น่าเบื่อ ซ้ำซาก การเร่งรีบทำงาน การทำงานเป็นผลัดหมุนเวียนเรื่อยไป สัมพันธภาพระหว่างเพื่อนร่วมงาน ค่าตอบแทนและชั่วโมงการทำงาน เป็นต้น สิ่งแวดล้อมในที่ทำงานที่ไม่เหมาะสมนับเป็นปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการก่อให้เกิดการประสบนันตรายจากการทำงาน สรุปแล้วสิ่งแวดล้อมในที่ทำงานแบ่งได้สี่ประเภทคือ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ สิ่งแวดล้อมทางเคมี สิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ และสิ่งแวดล้อมทางจิตวิทยาสังคม ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 คนงานและสิ่งแวดล้อมในการทำงาน

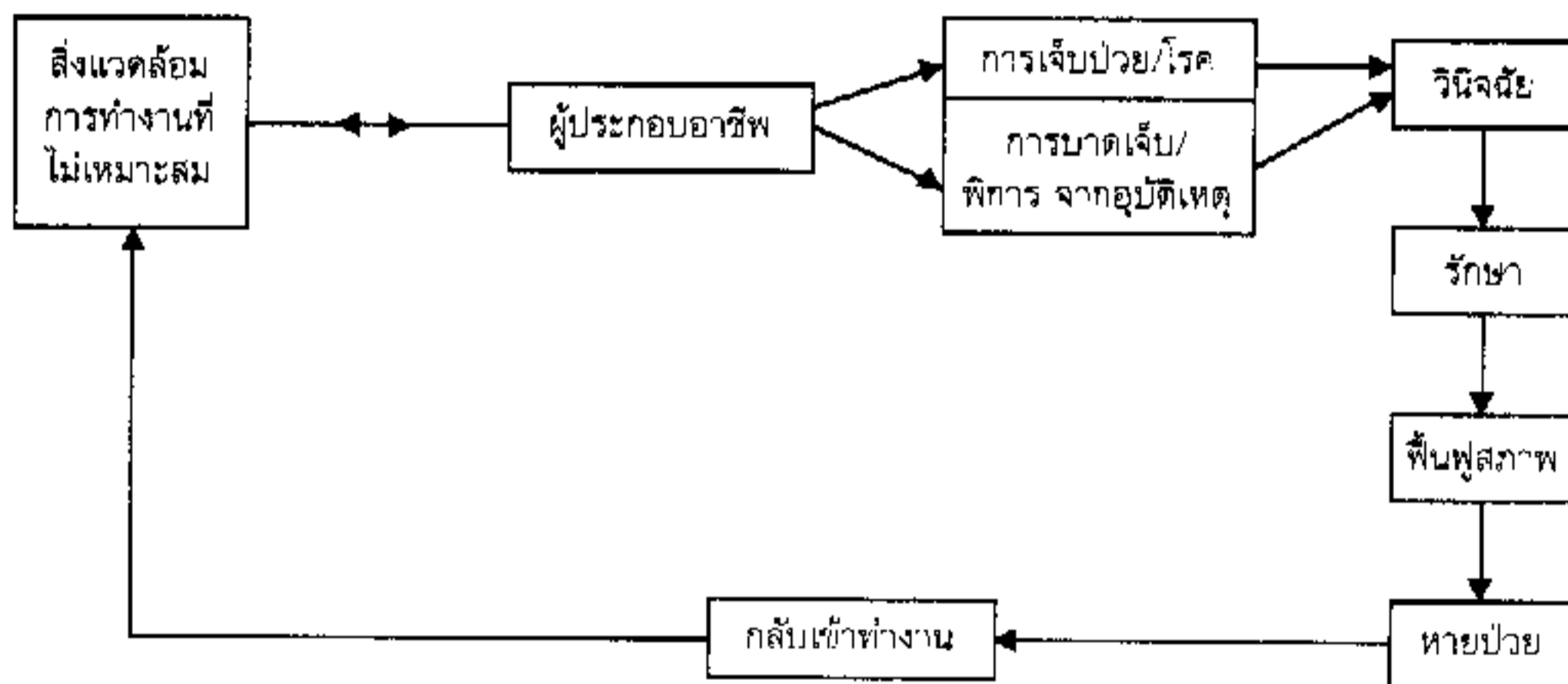
คนงานและสิ่งแวดล้อมการทำงาน

แหล่งที่มา: กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน, มปป.

คนงานและสิ่งแวดล้อมในที่ทำงานจะมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ถ้าหากปัจจัยทั้งสองมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างเหมาะสม อันตรายจากการทำงานก็คงไม่เกิดขึ้นในทางตรงข้าม หากปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งบกพร่องหรือไม่เหมาะสม อาจมีการประสพอันตรายจากการทำงานเกิดขึ้นได้ อย่างไรก็ตามเมื่อเกิดอุบัติเหตุหรือโรค

จากการทำงานขึ้น คนงานนั้นอาจจะได้รับการตรวจวินิจฉัยรักษาพยาบาลหรือฟื้นฟูสภาพให้กลับไปทำงานดังเดิมได้ แต่เมื่อคนงานนั้นกลับไปทำงานในสิ่งแวดล้อมเดิมอีก ก็อาจได้รับอันตรายอีกครั้งได้ ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 วงจรปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมในที่ทำงานและคนงาน

แหล่งที่มา: กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน, มปป.

การจัดการสิ่งแวดล้อมในการทำงาน

การจัดการสิ่งแวดล้อมในการทำงานของประเทศไทยในบทความนี้ แบ่งได้เป็น 3 ยุค คือ ยุคแรก ยุคปัจจุบัน และยุคปี ค.ศ. 2000

1. ยุคแรก เริ่มตั้งแต่แผนพัฒนาประเทศฉบับที่ 3 จนถึงเวลาที่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (11 ตุลาคม 2540)

2. ยุคปัจจุบัน เริ่มหลังจากประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (11 ตุลาคม 2540) จนถึงสิ้นปี ค.ศ. 1999 (พ.ศ. 2542)

3. ยุคปี ค.ศ. 2000 ยุคในอนาคตที่ยังมาไม่ถึง ทั้งนี้เริ่มตั้งแต่ 1 มกราคม ค.ศ. 2000 (พ.ศ.2543) เป็นต้นไป

1. การจัดการสิ่งแวดล้อมในการทำงานยุคแรก

การจัดการสิ่งแวดล้อมในที่ทำงานยุคแรก เริ่มจากการใช้กลยุทธ์การควบคุมและสั่งการ (Command & Control Strategy) เป็นการจัดการโดยอาศัยกฎหมายและมาตรฐานเป็นเครื่องมือหลัก เป็นการควบคุมให้สถานประกอบการปฏิบัติตามกฎหมายและมาตรฐานที่กำหนด ผู้ใดบกพร่องอาจต้องแก้ไขปรับปรุง ผู้ใดละเมิดกฎหมายและมาตรฐานที่กำหนดอาจต้องได้รับโทษตามกฎหมาย การควบคุมสิ่งแวดล้อมในที่ทำงานในยุคแรก เน้นการบังคับใช้กฎหมายสำคัญ 2 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2512 (พัฒนามาจากพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2482) และประกาศ

ของคณะปฏิวัติฉบับที่ 103 ลงวันที่ 16 มีนาคม 2515 นอกจากนี้ยังมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ประกอบอีก เช่น พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 และ พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 (สมาคมส่งเสริมความปลอดภัยและอนามัยในการทำงาน (ประเทศไทย), 2536: 237-403) พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2512 ควบคุมเฉพาะสิ่งแวดล้อมในที่ทำงานของโรงงานอุตสาหกรรมเท่านั้น ในขณะที่ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 103 พ.ศ. 2515 ควบคุมสิ่งแวดล้อมในที่ทำงานในสถานประกอบการทุกชนิดหรือประเภท ขอบเขตการบังคับใช้ครอบคลุมคนงานและสถานประกอบการกว้างขวางกว่าของพระราชบัญญัติโรงงาน ทำให้เป็นที่ยอมรับ

กันทั่วไปว่าประกาศคณะปฏิวัติฉบับนี้เป็นกฎหมายหลักในการควบคุมสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยในการทำงาน

กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในการทำงานยุคนี้ทั้งหมดอยู่ในรูปของประกาศกระทรวงมหาดไทย ฉบับต่าง ๆ รวมทั้งประกาศกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ซึ่งแยกออกจากกระทรวงมหาดไทย รวมทั้งสิ้น 17 ฉบับ ในจำนวนนั้น มีหลายฉบับที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมโดยตรง โดยแต่ละฉบับที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมมีสาระสรุปได้ดังนี้ (กองตรวจความปลอดภัย กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน, 2540: 1-25)

ประกาศกระทรวงมหาดไทย

เรื่อง

ความปลอดภัยในการทำงานเกี่ยวกับภาวะแวดล้อม

เจตนารมณ์ของกฎหมาย

เพื่อป้องกันอันตรายจากสิ่งแวดล้อมในการทำงาน เรื่องความร้อน แสงและเสียง

ขอบเขตและการบังคับใช้

ใช้บังคับกับสถานประกอบการที่มีลูกจ้างตั้งแต่หนึ่งคนขึ้นไปทุกประเภท ครอบคลุมในเรื่องความร้อน แสงสว่าง เสียง และมาตรฐานของอุปกรณ์ โดยมีข้อกำหนดในแต่ละเรื่อง ดังนี้

ความร้อน

- อุณหภูมิบริเวณที่ลูกจ้างทำงานไม่สูงกว่า 45 องศาเซลเซียส
- วัตถุอุณหภูมิของร่างกายต้องไม่สูงกว่า 38 องศาเซลเซียส
- ถ้าที่ทำงานมีอุณหภูมิสูงกว่า 45 องศาเซลเซียส ให้ปรับปรุงที่แหล่งกำเนิด ถ้าแก้ไขไม่

ได้ต้องจัดอุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคล และถ้าปรากฏว่าคนงานใดร่างกายมีอุณหภูมิเกิน 38 องศาเซลเซียส ต้องให้หยุดพักงานชั่วคราว

แสงสว่าง

- งานที่ไม่ต้องการความละเอียด 50 ลักซ์
- งานที่ต้องการความละเอียดเล็กน้อย 100 ลักซ์
- งานที่ต้องการความละเอียดปานกลาง 200 ลักซ์
- งานที่ต้องการความละเอียดเป็นพิเศษ 1000 ลักซ์
- ทางเดินภายนอกอาคาร 20 ลักซ์
- ทางเดินภายในอาคาร 50 ลักซ์

เสียง

- ทำงานไม่เกินวันละ 7 ชั่วโมง ต้องไม่เกิน 91 เดซิเบล (เอ) หรือ dB (A)

- ทำงานเกินกว่าวันละ 7 ชั่วโมงแต่ไม่เกินวันละ 8 ชั่วโมง ต้องไม่เกิน 90 เดซิเบล (เอ) หรือ dB (A)
- ทำงานเกินวันละ 8 ชั่วโมง ต้องไม่เกิน 80 เดซิเบล (เอ)หรือ dB (A)
- ระดับเสียงสูงสุดต้องไม่เกิน 140 เดซิเบล (เอ) หรือ dB (A)
- ต้องปรับปรุงแก้ไขที่ต้นกำเนิดเสียงและ

ทางผ่านของเสียงก่อน การใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตรายของเสียงส่วนบุคคล ควรเป็นมาตรการสุดท้าย

มาตรฐานของอุปกรณ์

- หมวกแข็งหนักไม่เกิน 420 กรัม ไม่ทำด้วยโลหะ ทนแรงกระแทกอย่างต่ำ 385 กิโลกรัม
- ปลั๊กลดเสียงได้อย่างต่ำ 15 เดซิเบล
- ครออบหูลดเสียงได้อย่างต่ำ 25 เดซิเบล

ประกาศกระทรวงมหาดไทย

เรื่อง

ความปลอดภัยในการทำงานเกี่ยวกับภาวะแวดล้อม (สารเคมี)

เจตนารมณ์ของกฎหมาย

เพื่อป้องกันมิให้ลูกจ้างได้รับอันตรายจากการได้รับสารเคมี ซึ่งมีการนำมาใช้ในสถานประกอบการต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก

ขอบเขตและการบังคับใช้

กำหนดการควบคุมปริมาณสารเคมีที่ฟุ้งกระจายอยู่ในบรรยากาศการทำงานของลูกจ้างไว้ 121 ชนิด อาจอยู่ในรูปของฝุ่น พุ่ม ก๊าซ ละออง ไอ หรือเส้นใย หากสถานประกอบการใดที่มีลูกจ้าง หรือใช้สารเคมีดังกล่าว จะต้องทำการป้องกันมิให้สารเคมีฟุ้งกระจายเกินกว่าค่ามาตรฐานที่กำหนดไว้ นายจ้างให้ลูกจ้างทำงานในสถานที่ที่มีค่าสารเคมีเกินมาตรฐานมิได้ ดังนั้น ก่อนให้ลูกจ้างทำงาน นายจ้างจะต้องทราบว่าบริเวณที่ทำงานนั้นมีสารเคมีไม่เกินกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ การที่นายจ้างจะทราบได้จะต้องจัดให้มีการตรวจวัดปริมาณสารเคมีที่ฟุ้งกระจายในบรรยากาศการทำงาน แล้วเทียบกับค่ามาตรฐานที่กฎหมายกำหนด

ในกรณีที่สถานประกอบการมีสารเคมีฟุ้งกระจายสู่บรรยากาศในที่ทำงานของลูกจ้างเกินกว่าที่กำหนดไว้ นายจ้างต้องดำเนินการแก้ไขปรับปรุงลดความเข้มข้นของสารเคมีไม่เกินมาตรฐานที่กำหนด หากไม่สามารถทำได้ นายจ้างจะต้องให้ลูกจ้างสวมใส่อุปกรณ์คุ้มครองความปลอดภัยส่วนบุคคลตามมาตรฐานที่กำหนดตลอดเวลาที่ทำงานเกี่ยวกับสารเคมี

เมื่อการตรวจวัดปริมาณสารเคมีที่ฟุ้งกระจายในบรรยากาศการทำงานเกินกว่าค่ามาตรฐานตามกำหนด นายจ้างต้องปรับปรุงแก้ไขลดค่าปริมาณสารเคมีที่ฟุ้งกระจาย อาจเลือกทำได้หลายวิธี เช่น การแยกปิดกั้นกระบวนการผลิต หรือการใช้ระบบการระบายอากาศเมื่อไม่สามารถหาวิธีแก้ไขเพื่อลดปริมาณสารเคมีดังกล่าว ให้ใช้การป้องกันที่ตัวลูกจ้างได้โดยจัดให้ลูกจ้างสวมอุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคลตลอดเวลาที่ทำงานกับสารเคมี

ประกาศกระทรวงมหาดไทย

เรื่อง

ความปลอดภัยในการทำงานเกี่ยวกับภาวะแวดล้อม (ประต่าน้ำ)

เจตนารมณ์ของกฎหมาย

เพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่ผู้ซึ่งปฏิบัติงานใต้น้ำ โดยใช้เครื่องประต่าน้ำ

ขอบเขตและการบังคับใช้

- ใช้ในการดำน้ำในระดับความลึก 10-60 เมตร

- งานประต่าน้ำต้องประกอบด้วยบุคคลต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ หัวหน้าประต่าน้ำ/พี่เลี้ยงดำน้ำ ผู้รักษาเวลา และประต่าน้ำ

- กำหนดอุปกรณ์สำหรับการดำน้ำในระดับลึกต่าง ๆ

> การดำน้ำลึกกว่า 10 เมตรแต่ไม่เกิน 40 เมตร ต้องมีถังอัดอากาศแบบอิสระ หรือถังอัดอากาศจากผิวหน้า เครื่องจับเวลา และพี่เลี้ยงหนึ่งคน

> การดำน้ำลึกกว่า 10 เมตร แต่ไม่เกิน 40 เมตร และมีกระแสความเร็ว 1.6 กิโลเมตรต่อชั่วโมง ต้องมีถังอัดอากาศแบบอิสระ หรือถังอัดอากาศจากผิวหน้า เครื่องจับเวลา และพี่เลี้ยงหนึ่งคน ผู้คุมเครื่องอัดอากาศจากผิวหน้าหนึ่งคน

> การดำน้ำลึกเกิน 40 เมตร แต่ไม่เกิน 60 เมตร ต้องมีถังอัดอากาศจากผิวหน้า เครื่องจับเวลา พี่เลี้ยงหนึ่งคน ผู้รักษาเวลาหนึ่งคน และผู้ควบคุมเครื่องอัดอากาศหนึ่งคน

- การดำน้ำลึกจะต้องมีวิธีการที่ปลอดภัยในการขึ้นมาสู่ผิวหน้า การโผล่ขึ้นผิวหน้าอย่างกะทันหันจะเป็นอันตราย จึงต้องมีการหยุดพักเพื่อปรับสภาพร่างกายที่ระดับความลึกต่าง ๆ เช่น ดำน้ำลึก 150 ฟุต นาน 20 นาที จะต้องหยุดพักที่ระดับความลึก 20 ฟุต นาน 5 นาที และที่ระดับ 10 ฟุต นาน 10 นาที

- ลูกจ้างประต่าน้ำ ต้องตรวจโรคก่อนเข้าทำงาน ผู้ทำงานประต่าน้ำต้องไม่มีโรคประจำตัวเหล่านี้ ได้แก่ โรคลมชัก โรคจิต ไมเกรน ไช้สออักเสบ หอบหืด ปอดอักเสบ หัวใจรั่ว ความดันโลหิตสูง โรคหลอดเลือดเยื่อหุ้มสมอง ภาวะหัวใจล้มเหลว โรคเมอคิวเรียม ปวดเมื่อยขา แขน และหลัง โรคตับ โรคแผลในกระเพาะ ลำไส้เลื่อน ปัสสาวะมีไขขาว เบาหวาน สายตาสั้น/ยาวมากกว่า 20/30 โรคโลหิตจาง ติดยาเสพติด โรคสุราเรื้อรัง โรคตะคริว

ประกาศกระทรวงมหาดไทย

เรื่อง

ความปลอดภัยในการทำงานในสถานที่อับอากาศ

เจตนารมณ์ของกฎหมาย

เพื่อป้องกันมิให้ลูกจ้างได้รับอันตรายจากการทำงานในสถานที่อับอากาศที่ทำให้ขาดอากาศหายใจ

ขอบเขตและการบังคับใช้

- ครอบคลุมทุกสถานประกอบการที่ให้ลูกจ้างทำงานในสถานที่อับอากาศ เช่น ท่อ โพรง อุโมงค์ ถ้ำ ไส้โล่ ห้องใต้ดิน หรือห้องที่มีลักษณะคล้ายกัน

- นายจ้างต้องปฏิบัติดังนี้

> จัดให้มีการตรวจสอบปริมาณออกซิเจน สารเคมีที่เป็นพิษ หรือสารที่ระเหยได้ และเก็บผลไว้ให้เจ้าหน้าที่ตรวจสอบได้

> ถ้าพบว่ามีปริมาณเกินกว่ามาตรฐานที่กำหนดให้ขจัดหรือระบายอากาศให้อยู่ในระดับที่ปลอดภัย

> ถ้าแก้ไขไม่ได้ ให้จัดอุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคลให้ลูกจ้างใช้ เช่น เครื่องช่วยหายใจ

เข้มงวดนิรภัย สายชูชีพ ตามความเหมาะสมของงาน

> ต้องจัดให้มีใบอนุญาตให้ลูกจ้างเข้าทำงานในที่อับอากาศทุกครั้ง

> ต้องตรวจสอบสภาพอากาศเป็นระยะ ๆ เพื่อไม่ให้เกินมาตรฐาน

> จัดให้มีคนเฝ้าปากทางเข้าออกสถานที่อับอากาศ และสามารถติดต่อกับคนภายในได้

> อุปกรณ์ไฟฟ้าที่สถานที่อับอากาศต้องสามารถป้องกันการช็อตหรือทำให้เกิดการระเบิดหรือลุกไหม้ได้ และสายไฟฟ้าที่ใช้ต้องไม่เสียหายได้ง่าย

> ต้องจัดให้มีผู้ควบคุมงานทำหน้าที่วางแผน อบรมสอนงาน ควบคุมการทำงานและการใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคล

> ห้ามสูบบุหรี่ ห้ามก่อไฟ ห้ามคนไม่เกี่ยวข้องเข้า และต้องจัดทำป้าย "บริเวณอันตราย ห้ามเข้าโดยไม่ได้รับอนุญาต"

> การใช้ไฟต่าง ๆ หรือการพ่นสี ต้องตรวจสอบสภาพอากาศก่อนทำงานและจะต้องจัดมาตรการป้องกันให้ปลอดภัยขณะทำงาน

ประกาศกระทรวงมหาดไทย

เรื่อง

ความปลอดภัยในการทำงานเกี่ยวกับสารเคมีอันตราย

เจตนารมณ์ของกฎหมาย

เพื่อป้องกันมิให้ลูกจ้างได้รับอันตรายจากการทำงานเกี่ยวกับสารเคมี ทั้งในรูปของแข็ง ของเหลว และแก๊ส ที่จะทำให้เกิดอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างในรายการกักกร่อน ระคายเคือง มีพิษ แพ้ก่อนะเร็ง การระเบิดหรือไวไฟ รวมทั้งการเกิดอันตรายจากสารกัมมันตรังสี

ขอบเขตและการบังคับใช้กฎหมาย

- ครอบคลุมทุกประเภทของสถานประกอบการที่ลูกจ้างทำงานเกี่ยวกับสารเคมีอันตราย

นายจ้างต้องปฏิบัติดังนี้

> ต้องแจ้งสารเคมีอันตรายที่อยู่ในครอบครอง และรายละเอียดเกี่ยวกับสารเคมีอันตรายแต่ละชนิด

> ต้องส่งรายงานความปลอดภัยและการประเมินการกักอันตรายจากสารเคมีอย่างน้อยปีละครั้ง

> การเก็บรักษา การขนส่ง นำสารเคมีอันตรายเข้าไปในสถานประกอบการต้องจัดฉลากปิด

ที่ภาชนะบรรจุ หรือหีบห่อหุ้มสารเคมีอันตราย

> สถานที่เก็บ วิธีการเก็บสารเคมีอันตรายต้องปลอดภัยตามสภาพ หรือตามคุณลักษณะของสารเคมีอันตราย

> สถานที่ทำงานต้องสะอาด มีการระบายอากาศที่เหมาะสม มีออกซิเจนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 18 โดยปริมาตร และมีระบบป้องกันและกำจัดมิให้สารเคมีในบรรยากาศมีปริมาณเกินกำหนด

> มิให้ลูกจ้างพักอาศัยในสถานที่ทำงานที่เก็บสารเคมีอันตราย

> ตรวจวัดระดับสารเคมีในบรรยากาศเป็นประจำ

> จัดที่ล้างมือ ล้างหน้า ห้องอาบน้ำที่เก็บเสื้อผ้า

> อบรมลูกจ้างให้เข้าใจเรื่องการเก็บรักษา ขนส่ง กระบวนการผลิตอันตรายที่จะเกิดขึ้น วิธีการควบคุมและป้องกัน วิธีอพยพ/เคลื่อนย้าย

> ตรวจสอบสุขภาพลูกจ้างประจำ

> จัดอุปกรณ์ดับเพลิงให้เหมาะสม

> จัดอุปกรณ์คุ้มครองความปลอดภัยส่วนบุคคล

➢ จัดอุปกรณ์และเวชภัณฑ์การปฐมพยาบาล

ลูกจ้างต้องปฏิบัติดังนี้

➢ ลูกจ้างต้องปฏิบัติตามข้อบังคับระเบียบ คำสั่ง หรือมาตรการต่าง ๆ

➢ ลูกจ้างต้องสวมใส่อุปกรณ์คุ้มครองความปลอดภัยส่วนบุคคลที่นายจ้างจัดให้

- ลูกจ้างหรือนายจ้างที่ไม่ปฏิบัติตามดังกล่าว มีความผิดปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือทั้งจำทั้งปรับ

ประกาศกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม

เรื่อง

คณะกรรมการความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน

เจตนารมณ์ของกฎหมาย

- ส่งเสริมให้มีการดำเนินงานความปลอดภัยในระบบทวิภาคีขึ้นในสถานประกอบการ ซึ่งจะช่วยให้เกิดความร่วมมืออันดีระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง

- เกิดการบริหารความปลอดภัยอันเป็นที่ยอมรับและถือปฏิบัติร่วมกัน ทั้งฝ่ายบริหารและฝ่ายปฏิบัติการ

- สนับสนุนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ความปลอดภัยในการทำงานประจำสถานประกอบการในการดูแลความปลอดภัยของลูกจ้าง ตลอดจนป้องกันความสูญเสียให้แก่ นายจ้าง

- ให้สถานประกอบการปราศจากอุบัติเหตุและโรคอันเนื่องมาจากการทำงาน

ขอบเขตและการใช้บังคับ

- กิจการที่อยู่ในข่ายต้องปฏิบัติตามประกาศกระทรวงนี้ ได้แก่

➢ การทำเหมืองแร่ เหมืองหิน กิจการปิโตรเลียม หรือปิโตรเคมี

➢ การทำ ผลิต ประกอบ บรรจุ ซ่อม ซ่อมบำรุง ดัดแปลง หรือ รื้อถอนอาคาร สนามบิน ทางรถไฟ ทางรถราง ท่าเรือ อู่เรือ สะพานเทียบเรือ

ทางน้ำ ถนน เขื่อน อุโมงค์ สะพาน ท่อระบายน้ำ ท่อน้ำ โทรเลข โทรศัพท์ ไฟฟ้า ก๊าซ ประปา งานก่อสร้างอื่น ๆ รวมทั้งการเตรียมหรือวางฐานรากของการก่อสร้าง

➢ การขนส่งคนโดยสาร หรือสินค้าทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ และรวมถึงการบรรทุกขนถ่ายสินค้าด้วย

➢ โรงแรม

➢ ท่าอากาศยาน

➢ สถานีบริการ หรือจำหน่ายน้ำมัน เชื้อเพลิง หรือก๊าซ

➢ สถานพยาบาล

➢ สถาบันการเงิน

➢ กิจการอื่นตามที่กระทรวงแรงงาน

และสวัสดิการสังคมประกาศกำหนด

- นายจ้างที่มีลูกจ้าง ตั้งแต่ 50 คนขึ้นไป จะต้องจัดให้มีคณะกรรมการความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน

- นายจ้างที่มีลูกจ้างต่ำกว่า 50 คน จะต้องมีผู้แทนลูกจ้างอย่างน้อยหนึ่งคนเพื่อทำหน้าที่ร่วมกับนายจ้างในการดูแลความปลอดภัยในการทำงานของลูกจ้าง

- ประกาศกระทรวงฯ นี้มีใช้บังคับกับราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่นรวมทั้งกิจการอื่นที่กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมกำหนด

- นายจ้างต้องดำเนินการดังนี้

> นายจ้างที่มีลูกจ้างตั้งแต่ 50 คนขึ้นไป ต้องจัดให้มีคณะกรรมการฯ ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ประกาศกระทรวงฉบับนี้มีผลบังคับใช้

> นายจ้างที่มีลูกจ้างไม่ถึง 50 คน เมื่อใดที่มีลูกจ้างครบ 50 คน ต้องจัดให้มีคณะกรรมการฯ ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ลูกจ้างครบ 50 คน

> นายจ้างที่มีลูกจ้างน้อยกว่า 50 คน นายจ้างต้องทำงานร่วมกับตัวแทนลูกจ้าง สำหรับดูแลความปลอดภัยในการทำงาน

> นายจ้างต้องปิดประกาศรายชื่อคณะกรรมการฯ ในที่เปิดเผยในสถานประกอบการเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 15 วัน

> นายจ้างต้องส่งสำเนารายชื่อคณะกรรมการฯ ให้ทางราชการทราบภายใน 15 วัน นับแต่วันที่มีการแต่งตั้ง

> นายจ้างต้องจัดเก็บหลักฐานการทำงานของคณะกรรมการฯ เป็นเวลาไม่น้อยกว่า 2 ปี เพื่อให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจสอบได้

> การประชุมคณะกรรมการฯ หากตกลงกันไม่ได้ นายจ้างต้องเสนอเรื่องให้อธิบดีกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน เพื่อชี้ขาด

> นายจ้างต้องจัดให้มีการประชุมคณะกรรมการฯ โดยไม่ชักช้า เมื่อมีอุบัติเหตุทำให้ลูกจ้าง

ตาย พิการหรือทุพพลภาพ หรือเกิดอัมพฤกษ์ หรือสารเคมีอันตรายรั่วไหล

> ห้ามนายจ้างขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการฯ และห้ามกระทำการใด ๆ อันอาจเป็นผลให้กรรมการไม่สามารถทำงานในหน้าที่ประจำตามปกติต่อไปได้

> นายจ้างต้องจัดให้มีคู่มือเกี่ยวกับมาตรฐานความปลอดภัย เพื่อให้ลูกจ้างได้ใช้ประโยชน์

- องค์ประกอบของคณะกรรมการฯ ต้องมีจำนวนไม่น้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดโดยมีนายจ้างหรือผู้แทนนายจ้างเป็นประธาน (นายจ้าง หมายถึง ผู้ซึ่งตกลงรับลูกจ้างเข้าทำงานโดยจ่ายค่าจ้างให้หรือยอมให้รับผลประโยชน์ตอบแทนจากบุคคลอื่น และหมายความรวมถึงผู้ซึ่งได้รับมอบหมายให้ทำการแทนนายจ้าง ในกรณีที่นายจ้างเป็นนิติบุคคลให้หมายความรวมถึงผู้มีอำนาจกระทำการแทนนิติบุคคล และผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากผู้มีอำนาจกระทำการแทนนิติบุคคลให้ทำการแทนด้วย) มีกรรมการมาจากผู้แทนระดับบังคับบัญชาและผู้แทนลูกจ้างระดับปฏิบัติการ ซึ่งถ้าเป็นสถานประกอบการที่มี จป. ให้ จป. เป็นเลขานุการโดยตำแหน่ง หากไม่มี จป. ให้ประธานคณะกรรมการเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นเลขานุการ โดยกรรมการอยู่ในตำแหน่งคราวละไม่เกิน 2 ปี แต่สามารถได้รับเลือกให้กลับเข้ามาใหม่ได้ ประธานกรรมการฯ ต้องเสนอผลการประชุมที่ให้นายจ้างดำเนินการในเรื่องความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงานต่อนายจ้างภายใน 7 วันนับแต่ที่ประชุมมติ

ประกาศกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม

เรื่อง

ความปลอดภัยในการทำงานของลูกจ้าง

เจตนารมณ์ของกฎหมาย

เพื่อให้มีผู้ดูแล และรับผิดชอบเรื่องสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยในสถานประกอบการ

ขอบเขตและการบังคับใช้

ใช้บังคับกับนายจ้างที่ประกอบกิจการดังต่อไปนี้

1. การทำเหมืองแร่ เหมืองหิน หรือกิจการปิโตรเลียม
2. การทำผลิตประกอบบรรจุซ่อมซ่อมบำรุง เก็บรักษา ปรับปรุง ตกแต่ง เสริมแต่ง ดัดแปลงเพื่อการค้า แปรสภาพ ทำให้เสียหายหรือทำลายซึ่งวัตถุหรือทรัพย์สิน และรวมถึงการต่อเรือ การให้กำเนิดแปลงและจ่ายไฟฟ้า หรือพลังงานอย่างอื่น
3. การก่อสร้าง ต่อเติม ติดตั้งซ่อม ซ่อมบำรุง ดัดแปลง หรือรื้อถอน อาคาร สนามบิน ทางรถไฟ ทางรถราง ท่าเรือ อยู่เรือ สะพานเทียบเรือ ทางน้ำ ถนน เขื่อน อุโมงค์ สะพานท่อระบายน้ำ ท่อน้ำ โทรเลข โทรศัพท์ ไฟฟ้า ก๊าซหรือประปา หรืองานก่อสร้างอื่น ๆ รวมทั้งการเตรียมและวางรากฐานของงานก่อสร้าง
4. การขนส่งคนโดยสาร หรือสินค้าโดยทางบก ทางน้ำและทางอากาศ และรวมทั้งการบรรทุกขนถ่ายสินค้าด้วย
5. สถานีบริการหรือจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิงหรือก๊าซ

สาระสำคัญของกฎหมาย มีดังต่อไปนี้

1. กำหนดให้นายจ้างของสถานประกอบการที่มีลูกจ้างไม่ถึง 50 คน จะต้องมีเจ้าหน้าที่ความปลอดภัยในการทำงาน (จป.) ได้แก่

1) จป. ระดับพื้นฐาน

2) จป. ระดับหัวหน้างาน

3) จป. ระดับบริหาร

2. นายจ้างของสถานประกอบการที่มีลูกจ้าง 50 คนขึ้นไป ต้องมีเจ้าหน้าที่ จป. ได้แก่

1) จป. ระดับวิชาชีพ

2) จป. ระดับบริหาร และ

3) จป. ระดับหัวหน้างาน

3. ทั้งนี้กฎหมายได้กำหนดหน้าที่ คุณสมบัติ และการฝึกอบรมของ จป. แต่ละประเภทไว้ด้วย

การบังคับใช้กฎหมายในยุคแรกยังได้ผลไม่เป็นที่น่าพอใจมากนัก แต่ที่เด่นชัด ได้แก่ การทำให้ผู้ที่มีคุณสมบัติผ่านการศึกษาระดับความปลอดภัยในการทำงานมีแหล่งงานรองรับ และมีกิจกรรมการอบรม จป. โดยความร่วมมือระหว่างเอกชนและกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมราวหมื่นคนในทุกระดับ จป. ผ่านการอบรมเหล่านั้นมีประวัติและรายละเอียดส่วนบุคคลเก็บไว้ในฐานข้อมูลที่กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมทุกราย หากบุคคลเหล่านี้สามารถรวมตัวกันได้ในรูปแบบชมรมหรือสมาคม อาจเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมและพัฒนาทางด้านอาชีพอนามัย และความปลอดภัยของประเทศไทยในอนาคตต่อไป

2. การจัดการสิ่งแวดล้อมในการทำงานยุคปัจจุบัน

การจัดการสิ่งแวดล้อมในที่ทำงานยุคปัจจุบัน อาจกล่าวได้ว่าเริ่มต้นเมื่อมีการบังคับใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เมื่อ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2540 ตามมาตรา 86 รัฐต้องส่งเสริมให้ประชากร

วัยทำงานมีงานทำคุ้มครองแรงงานโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็ก และแรงงานหญิง จัดระบบแรงงานสัมพันธ์ การประกันสังคม รวมทั้งค่าตอบแทนแรงงานให้เป็นธรรม (สกายบุ๊กส์, 2540: 21) เพื่อให้สอดคล้องกับ รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ขึ้นใช้แทน ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 103 ลงวันที่ 16 มีนาคม 2515 ซึ่งใช้มาเป็นเวลานานแล้วและมีบทบัญญัติบางประการที่ไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 มีผลบังคับใช้หลังจาก 180 วัน นับแต่วันที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษา หรือวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2541 เป็นต้นมา (ธีระพล อรุณะภัสกรและคณะ 2541: 8)

พระราชบัญญัตินี้เน้นการใช้แรงงานหญิง และเด็ก ค่าจ้างที่เป็นธรรม สวัสดิการแรงงาน กองทุนสงเคราะห์ลูกจ้างและการตรวจแผนงาน รวมทั้งความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงานด้วย

สาระสำคัญที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจะอยู่ในหมวดที่ 8 ของพระราชบัญญัติ และมาตราสุดท้ายของบทเฉพาะกาล ซึ่งระบุให้บรรดาประกาศและคำสั่งออกตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 103 ลงวันที่ 16 มีนาคม พ.ศ. 2515 ยังคงใช้ได้ต่อไปเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้ จนกว่าจะมี กฎกระทรวง ระเบียบและประกาศที่ออกตามพระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ดังนั้นประกาศกระทรวงมหาดไทย และประกาศกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมที่ออกตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 103 ยังคงใช้ได้ต่อไป

ในปัจจุบันกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมได้จัดตั้งคณะกรรมการชุดต่าง ๆ เพื่อพิจารณา ทบทวนและปรับปรุงแก้ไขประกาศทั้งหลาย เพื่อให้เป็นไปตามบทเฉพาะกาลดังกล่าว ในขณะที่เดียวกัน ก็ถือโอกาสปรับปรุงเนื้อหาให้เหมาะสมทันสมัยกับ สถานการณ์ปัจจุบันด้วย ประกาศเหล่านั้นที่ปรับปรุงเพิ่มเติมใหม่จะอยู่ในรูปกฎกระทรวง

ปัจจุบันพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 มีบทบัญญัติกำหนดให้คณะกรรมการความปลอดภัย อาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อมในการทำงาน ประกอบด้วยบุคคลจากทั้งภาครัฐ นายจ้าง และลูกจ้างหรือไตรภาคี ดังต่อไปนี้

คณะกรรมการความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน

1. ปลัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ประธานกรรมการ
2. อธิบดีกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กรรมการ
3. ผู้แทนกรมอนามัย กรรมการ
4. ผู้แทนกรมโรงงานอุตสาหกรรม กรรมการ
5. ผู้แทนกรมโยธาธิการ กรรมการ
6. ผู้แทนกรมควบคุมมลพิษ กรรมการ
7. ผู้แทนฝ่ายนายจ้าง และฝ่ายลูกจ้าง (ฝ่ายละ 7 คน) กรรมการ
8. ข้าราชการกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กรรมการและเลขานุการ

คณะกรรมการฯ ดังกล่าวมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) เสนอความเห็นต่อรัฐมนตรีเกี่ยวกับนโยบาย แผนงาน หรือมาตรการความปลอดภัย อาชีวอนามัย และการพัฒนาสภาพแวดล้อมในการทำงานของลูกจ้าง

(2) เสนอความเห็นต่อรัฐมนตรีในการออกกฎกระทรวง ประกาศ หรือ ระเบียบเพื่อดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้

(3) ให้ความเห็นแก่หน่วยงานของรัฐเกี่ยวกับการส่งเสริมความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงานของลูกจ้าง

(4) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่พระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นบัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงานหรือตามที่รัฐมนตรีมอบหมาย

อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่า กลยุทธ์การจัดการสิ่งแวดล้อมในที่ทำงานของกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ยังคงยึด Command & Control เป็นหลัก พนักงานตรวจแรงงานยังคงมีอำนาจสั่งให้นายจ้างปรับปรุงสภาพแวดล้อมในที่ทำงาน อาคาร สถานที่ หรือจัดทำหรือแก้ไขเครื่องจักรหรืออุปกรณ์ที่ลูกจ้างต้องใช้ในการปฏิบัติงานหรือที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานให้ถูกต้องหรือเหมาะสมภายในระยะเวลาที่กำหนด คำสั่งต้องเป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น ในกรณีที่นายจ้างไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานตรวจแรงงาน อธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานมอบหมายมีอำนาจสั่งให้นายจ้างหยุดใช้เครื่องจักร หรืออุปกรณ์ทั้งหมด หรือบางส่วนเป็นการชั่วคราวได้ระหว่างหยุดนั้น นายจ้างต้องจ่ายค่าจ้างตามปกติให้แก่ลูกจ้างที่หยุดงานด้วย นายจ้างสามารถอุทธรณ์คำสั่งได้ภายใน 30 วัน นับแต่ทราบคำสั่ง คำวินิจฉัยของคณะกรรมการความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงานถือเป็นที่สุด การอุทธรณ์ดังกล่าวไม่เป็นการทุเลาการปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานตรวจแรงงาน เว้นแต่คณะกรรมการฯ จะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น

การแก้ไขปัญหาการประสูติอุบัติเหตุอันตรายจากการทำงานในปัจจุบัน กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานมีนโยบายให้ สรจ. (สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานระดับจังหวัด) และ สรพ. (สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานในเขตพื้นที่) เฝ้าระวังลดสถิติผู้ประสบอันตรายและเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงานให้เป็น 26 รายต่อจำนวนลูกจ้าง 1,000 คนในปี พ.ศ. 2544 (ปี 2542 สถิติคือ 36 รายต่อจำนวนลูกจ้าง 1,000 คน ลดจากปี 2541 ซึ่งมีผู้ประสบอันตรายจากการทำงาน 41 รายต่อ

จำนวนลูกจ้าง 1,000 คน) โดยเร่งรัดโครงการตรวจควบคุมสถานประกอบการที่ประสบอันตรายสูง เช่น อุตสาหกรรมกลั่นน้ำมัน อุตสาหกรรมเคมีและปิโตรเคมี คลังเก็บและโรงบรรจุสารไวไฟ คลังเก็บสารเคมีอันตราย สถานที่เก็บปุยขนาดใหญ่ อุตสาหกรรมเกี่ยวกับวัตถุระเบิดและอุตสาหกรรมที่มีการใช้สารคลอรีนจำนวนมาก นอกจากนี้ยังให้เร่งรัดการส่งเสริมความปลอดภัยในโครงการพัฒนาความปลอดภัยในการทำงานอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ให้ สรจ. และ สรพ. ทั่วประเทศจัดทำแผนงานตรวจความปลอดภัยในสถานประกอบการที่มีความเสี่ยงสูง และแผนงานส่งเสริมความปลอดภัยในโครงการพัฒนาระบบความปลอดภัยอย่างยั่งยืนในสถานประกอบการที่ลูกจ้างตั้งแต่ 50 คนขึ้นไป สำหรับจังหวัดหรือพื้นที่ซึ่งมีสถานประกอบการที่มีลูกจ้างขนาดดังกล่าวน้อย ให้ขยายผลไปยังสถานประกอบการที่มีลูกจ้างตั้งแต่ 20-50 คน ทั้งนี้ให้ส่งแผนมายังกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานภายในปี 2542 และดำเนินการให้แล้วเสร็จตามเป้าหมายในปี 2543 พร้อมทั้งให้รายงานผลการดำเนินการให้กรมฯ ทราบเป็นรายเดือนจนกว่าจะแล้วเสร็จ จะเห็นได้ว่าเป็นการรณรงค์เพื่อให้การควบคุมตามกฎหมายและมาตรฐานต่าง ๆ บรรลุผลนั่นเอง

ในขณะที่เข้มงวดกวดขันการตรวจสอบควบคุมสถานประกอบการมากขึ้น กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานได้ขยายความร่วมมือกับภาคเอกชนมากขึ้นกว่าในยุคแรกที่มีเฉพาะความร่วมมือกับภาคเอกชนในการฝึกอบรม จป. เท่านั้น โดยขยายความร่วมมือให้ภาคเอกชนหรือบุคคลที่สามที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้กับทางราชการสามารถทำการตรวจสอบรับรองด้านมาตรฐานการบริหารและการจัดการด้านความปลอดภัย อาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อมในการทำงาน โดยภาครัฐควบคุมคุณภาพของบุคคลที่ 3 และอัตราขั้นสูงของค่าบริการที่บุคคลที่สามจะเรียกเก็บจากผู้ใช้บริการด้วย

กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมได้ให้ความเห็นชอบในการประกาศใช้ มอก. 18000-2540 ในขณะที่ทั่วโลกยังไม่มีมีการประกาศใช้ ISO-18000 การดำเนินการของกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานปัจจุบันจึงเป็นการเตรียมการเพื่อมุ่งสู่ระบบการจัดการอาชีวอนามัยและความปลอดภัยตาม มอก. ดังกล่าว โดยจัดให้มีโครงการประกวดความปลอดภัยในสถานประกอบการทุกปี องค์กรที่ประสงค์จะเข้าประกวดต้องมีคุณสมบัติตามข้อกำหนดซึ่งส่วนใหญ่สอดคล้องกับ มอก. 18000 2540 อยู่แล้ว หากปรับปรุงเพิ่มเติมอีกเพียงเล็กน้อยก็จะเป็นไปตามมาตรฐาน มอก. ดังกล่าวได้โดยไม่ยากนัก

3. การจัดการสิ่งแวดล้อมในการทำงานยุคปี ค.ศ. 2000

แม้เรื่องของอนาคตเป็นเรื่องที่ยังมาไม่ถึง แต่พอจะวิเคราะห์จากวิวัฒนาการของการจัดการสิ่งแวดล้อมในการทำงานในอดีตและปัจจุบันแล้ว คาดคะเนอนาคตได้ จะคาดคะเนได้แม่นยำเพียงไร มีอาจทราบได้ ขึ้นอยู่กับการเปลี่ยนแปลงปัจจัยทางด้านแรงงาน การเมือง การบริหารและในส่วนที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ด้วย อย่างไรก็ตามสิ่งที่พอจะคาดคะเนอนาคตได้มีดังนี้

1. ในอนาคตทางด้านสิ่งแวดล้อมในการทำงาน คงยังอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมเป็นหลัก แต่ไม่ควรรวมอยู่ในพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ต่อไป น่าจะอยู่ในกฎหมายเฉพาะด้านสภาพแวดล้อมในการทำงานที่อาจมีขึ้น ในวันข้างหน้า

2. กลยุทธ์การจัดการสิ่งแวดล้อมในการทำงานของกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ยังคงดำรง Command & Control ไว้ เนื่องจากการปฏิบัติงานของข้าราชการหรือเจ้าพนักงานของรัฐต้องมีกฎหมายรองรับ และการปกครองควบคุมดูแลคนหมู่มากจำเป็นต้องมีกฎระเบียบวินัยของสังคมเสมอ

3. การมีส่วนร่วมของเอกชน หรือบุคคลที่สามในการจัดการสิ่งแวดล้อมในการทำงานอาจจะมีมากขึ้น เช่น ให้เอกชนหรือบุคคลที่สามมีส่วนร่วมในการเข้าสู่มาตรฐาน มอก. 18000 ซึ่งในอนาคตอาจได้รับความสนใจมากขึ้น หรือการให้เอกชนหรือบุคคลที่สามตรวจสอบสถานประกอบการและจัดทำรายงานให้แก่ นายจ้าง โดยกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานกำกับดูแลและกำหนดคุณสมบัติของเอกชนหรือบุคคลที่สามเหล่านั้น

4. วัฒนธรรมสถิติการประสบนันตรายจากการทำงานให้เป็นศูนย์ (Zero accident) (วีระพันธ์ มาตติยเรณูพร และสุวิษ ฝั่งเจริญ (แปล), 2538: 10) หรือใกล้ศูนย์มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เนื่องจากชีวิตของคนงานคนหนึ่งแม้จะไม่มีผลกระทบต่อผู้ประกอบ การมากนัก แต่อาจมีความสำคัญสูงสุดสำหรับครอบครัวของคนงานเคราะห์ร้ายรายนั้น โดยการอบรมผู้ปฏิบัติงานทั่วประเทศให้เกิดความตระหนักในการป้องกันอันตรายจากการทำงานเพื่อความปลอดภัยของตนเอง การณรงค์ลดสถิติการประสบนันตรายให้เป็นศูนย์ หรือใกล้ศูนย์มากที่สุด กลยุทธ์แบบ Command & Control ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ (Tailpipe solution) ตามลำพังคงยากที่จะนำไปสู่เป้าหมายได้ การแก้ปัญหาควรเน้นการป้องกันมากขึ้น โดยคำนึงถึงปัจจัยคนงานและสิ่งแวดล้อมในที่ทำงานไปพร้อม ๆ กัน คนงานเป็นปัจจัยที่สำคัญกว่าปัจจัยใด ๆ ถ้าคนงานขาดความรู้ความเข้าใจถึงความเสี่ยงต่าง ๆ ที่เขาต้องเผชิญขณะทำงาน รวมทั้งขาดความตระหนักถึงความสูญเสียที่จะเกิดขึ้นจากการประสบนันตรายจากการทำงานแต่ละครั้งแล้ว การประสบนันตรายและโรคจากการทำงานในสิ่งแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมย่อมเกิดขึ้นได้เสมอ การตรวจสอบสถานประกอบการ ควรเน้นการควบคุมดูแลปัจจัยทั้งสองควบคู่กันไป แต่สิ่งสำคัญที่อาจมองข้ามไปก็คือ ความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่หรือพนักงานตรวจแรงงานต้องมีเพียงพอ

ที่จะสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วย ครอบบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่หรือพนักงานตรวจแรงงาน ของรัฐในเรื่องเกี่ยวกับความปลอดภัย อาชีวอนามัยและสิ่งแวดล้อมในการทำงานด้วย เนื่องจากขณะนี้เจ้าพนักงานตรวจแรงงานของรัฐส่วนใหญ่ มีพื้นฐาน การศึกษาด้านนิติศาสตร์ มีเคยผ่านการศึกษาระดับอาชีวอนามัยและความปลอดภัยมาก่อนเลย

5. จบวิชาชีพน่าจะมีโอกาสได้เพิ่มพูนความรู้ความสามารถ และทำงานอย่างอิสระขึ้นตรงต่อผู้บริหารสูงสุดขององค์กรและหากเป็นไปได้ควรให้มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลเรื่องสิ่งแวดล้อมภายนอกที่ทำงานด้วย ในกรณีองค์กรนั้น ๆ ไม่มีหน่วยงานเฉพาะที่ดูแลเรื่องสิ่งแวดล้อมโดยตรง

บทส่งท้าย

การจัดการสิ่งแวดล้อมในการทำงาน เป็นงานด้านสิ่งแวดล้อมอีกส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับผูปฏิบัติงานโดยตรงในการลดความเสี่ยงต่อการประสบอันตรายจากงานที่ทำ คนงานที่ขาดคุณภาพและสิ่งแวดล้อมในการทำงานที่ไม่เหมาะสมเกินปัจจัยสำคัญอันเป็นสาเหตุของการประสบอันตรายจากการทำงาน การจัดการสิ่งแวดล้อมในการทำงาน

จึงต้องป้องกันและแก้ไขที่ปัจจัยทั้งสองควบคู่กันไป

วิวัฒนาการของการจัดการสิ่งแวดล้อมในการทำงานส่งผลดีขึ้นตามลำดับ สถิติการประสบอันตรายลดลงอย่างชัดเจนในยุคปัจจุบัน แม้การจัดการดังกล่าวจะยังคงเน้นกลยุทธ์การควบคุมสั่งการ ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหามากกว่าการป้องกันก็ตาม นั้นมิได้หมายความว่ามิได้มีมาตรการป้องกันใด ๆ เลย การจัดทำมี จป. การส่งเสริมความปลอดภัยในการทำงานด้วยการจัดนิทรรศการความปลอดภัย การประกวดสถานประกอบการด้านความปลอดภัยและการให้ความรู้กับสาธารณชนเกี่ยวกับความปลอดภัยในการทำงานนับเป็นมาตรการป้องกันที่ดี แต่ยังไม่ได้ผลเป็นที่น่าพอใจ ในอนาคตจึงน่าจะเน้นการป้องกันมากกว่าการแก้ไข เนื่องจากป้องกันไว้ก่อนดีกว่าแก้ ที่สำคัญต้องไม่ลืมการอบบรมเพิ่มพูนความรู้ของเจ้าหน้าที่หรือพนักงานตรวจแรงงานของรัฐเองให้มีความสามารถในการทำงานด้านความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสิ่งแวดล้อมในการทำงานมากขึ้น รวมทั้งการจัดให้เอกชนหรือบุคคลที่สามมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมในที่ทำงานตามระบบการจัดการอาชีวอนามัยและความปลอดภัย (มกค. 18000-2540) ที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมมากขึ้นด้วย

บรรณานุกรม

- ISO (International Standard Organization), 1996, **Environmental Management Systems: Specification with Guidance for Use** สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม กรุงเทพฯ
- กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน, มปป. **คู่มือฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ความปลอดภัยระดับหัวหน้างาน** สถาบันความปลอดภัยในการทำงาน, กรุงเทพฯ
- กองตรวจความปลอดภัย กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน, 2540 **สรุปสาระสำคัญกฎหมายความปลอดภัยในการทำงาน 17 ฉบับ** โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ
- สมาคมส่งเสริมความปลอดภัยและอนามัยในการทำงาน (ประเทศไทย), 2536 **รวมกฎหมายความปลอดภัยในการทำงานและสิ่งแวดล้อม** กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน, กรุงเทพฯ

วีระพันธ์ มาตื๋เจริญพร และสุวิษ ฝั่งเจริญ (แปล), 2538 เทคนิคการปลอดอุบัติเหตุ (KYT), สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น), กรุงเทพฯ

ธีระพล อรุณะกสิกรและคณะ, 2541 พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 สำนักพิมพ์วิญญูชน, กรุงเทพฯ

บุญจง ชาวสิทธิวัฒน์, 3538 “การจัดการด้านพิษวิทยาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและอาชีวอนามัยในประเทศไทย” เอกสารชุดวิชาพิษวิทยาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและอาชีวอนามัย เลขที่ 56205 สาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี

สกายบุ๊กส์, 2540 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 โรงพิมพ์สยามสปอร์ตซินดิเคต, กรุงเทพฯ

*****